

Projekt

**UCHWAŁA NR XLIII/...../23
RADY MIEJSKIEJ W CZARNEJ BIAŁOSTOCKIEJ**

z dnia 26 stycznia 2023 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2023-2025”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2023 r. poz. 40) w związku z art. 176 pkt 1 i art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2022 r. poz. 447, 1700 i 2140) uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2023-2025” w brzmieniu określonym w załączniku do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Czarnej Białostockiej.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Załącznik do Uchwały Nr XLIII/ /23
Rady Miejskiej w Czarnej Białostockiej
z dnia 26 stycznia 2023 r.

**Gminny Program Wspierania Rodziny
na lata 2023-2025**

Czarna Białostocka

WSTĘP

Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Czarna Białostocka na lata 2023 – 2025, zwany dalej Programem jest kontynuacją programu wspierania rodziny realizowanego w Gminie Czarna Białostocka w poprzednich latach i powstał w oparciu o ustawę z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Głównym celem Programu jest skuteczny system opieki nad dzieckiem i rodziną sprzyjający prawidłowemu jej rozwojowi w Gminie Czarna Białostocka.

Rodzina jest podstawową komórką społeczną oraz naturalnym środowiskiem rozwoju wszystkich jej członków. Rodzina to też pierwsze i podstawowe środowisko wychowawcze dziecka, które powinno zapewnić mu warunki i możliwość prawidłowego rozwoju biologicznego i psychospołecznego. Rodzina także powinna zapewnić dziecku bezpieczeństwo emocjonalne i przygotować je do pełnienia przyszłych ról społecznych. To właśnie ona jest pierwszą instytucją wychowawczą, która kształtuje osobowość dziecka, jego postawy, system wartości, oraz przekazuje tradycje, wzorce zachowań i zasady współżycia społecznego. Zapewnienie dziecku odpowiednich warunków sprzyja wychowaniu młodego pokolenia, które będzie miało poczucie własnej wartości, aspiracji, empatii, jak również będzie w przyszłości podstawą do założenia własnej rodziny. Prawidłowo funkcjonująca rodzina może skutecznie przeciwdziałać niekorzystnym zjawiskom zarówno w okresie dzieciństwa, jak i w okresie dojrzewania. Współczesne rodziny, często mają wiele trudności w odnalezieniu się w zmieniającej się rzeczywistości. W rodzinach spotykane jest zjawisko bezrobocia, przemocy oraz trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Dlatego jeśli w rodzinie pojawiają się dysfunkcje lub innego rodzaju zagrożenia dezorganizujące rodzinę, instytucje i służby (ustawowo zobligowane do wspierania rodziny) podejmują określone działania celem przywrócenia prawidłowego funkcjonowania rodziny.

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2022 r. poz. 477) określa zasady i formy wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, oraz zasady i formy sprawowania pieczy zastępczej. Celem wprowadzonych rozwiązań jest troska o zapewnienie każdemu dziecku stabilnego, szczęśliwego, rodzinnego środowiska wychowawczego oraz wsparcie rodziny przeżywającej trudności w powrocie do prawidłowego funkcjonowania, a także zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieci w przypadku niemożności sprawowania jej przez rodziców. Obowiązujący system pomocy społecznej nałożył na gminy obowiązek zabezpieczenia podstawowych potrzeb rodzin i dzieci, natomiast zadania specjalistyczne,

takie jak poradnictwo rodzinne, zapewnienie opieki i wychowania dzieci poza rodziną oraz finansowanie pieczy zastępczej powierzył zarówno gminom jak i powiatom.

Ww. ustawa nakłada również na gminy obowiązek opracowania i realizacji 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny, mających na celu zbudowanie spójnego systemu pomocy rodzinie angażującego zasoby gminy. Obowiązek wspierania rodziny spoczywa na jednostkach samorządu terytorialnego, które realizują go we współpracy ze środowiskiem lokalnym, sądami, policją, instytucjami oświatowymi i leczniczymi, kościołami, organizacjami społecznymi, itp. Podejmowane wspólnie działania mogą być skuteczne jedynie przy założeniu interdyscyplinarnej współpracy rodziny oraz wszystkich instytucji działających

i zaangażowanych w pracę na rzecz dobra dziecka i rodziny.

Podmiotem realizującym zadania określone w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej na poziomie gminy Czarna Białostocka jest Miejsko - Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Podstawowym zadaniem M-GOPS jest organizowanie i wykonywanie zadań związanych z zaspokojeniem potrzeb jednostek i rodzin pozostających w trudnej sytuacji życiowej, materialnej i społecznej poprzez rozpoznawanie tych potrzeb, bezpośrednie i pośrednie udzielanie świadczeń w formie pieniężnej, rzeczowej, usługowej oraz wszelkiego rodzaju poradnictwa i pracy socjalnej. Pomoc powinna koncentrować się na wspomaganie osób i rodzin wymagających wsparcia w osiągnięciu możliwie pełnej aktywności społecznej, a także wzmocnieniu lub odzyskaniu zdolności do pełnego i samodzielnego funkcjonowania w społeczeństwie. Realizowane w ramach Programu zadania kierowane będą nie tylko do dziecka, ale również do całej rodziny, jako podstawowej komórki społecznej. Szczególne znaczenie mają te działania w sytuacjach, gdy dziecko zostanie umieszczone poza rodziną biologiczną, które mają na celu wsparcie w odzyskaniu przez nią funkcji opiekuńczej.

1. UWARUNKOWANIA PRAWNE PODEJMOWANYCH DZIAŁAŃ

Do aktów prawnych regulujących treść Programu oraz wpływających na jego realizację należą:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r.,
2. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
3. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej,
4. Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”,
5. Ustawa o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci z dnia 11 lutego 2016 roku,
6. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,

7. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
8. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii,
9. Ustawa z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych,
10. Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów,
11. Ustawa z dnia 5 grudnia 2014 roku o Karcie Dużej Rodziny ,
12. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
13. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 roku kodeks rodzinny i opiekuńczy,
14. Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym,
15. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty,
16. Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. prawo energetyczne,
17. Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych,
18. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych,
19. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe.

2. DIAGNOZA SPOŁECZNO - DEMOGRAFICZNA GMINY CZARNA BIAŁOSTOCKA - WYBRANE ELEMENTY.

Gmina Czarna Białostocka jest gminą miejsko - wiejską, o charakterze rolniczym położoną w północno-wschodniej części Polski, w województwie podlaskim, w powiecie białostockim. W jej skład wchodzi miasto Czarna Białostocka i 38 miejscowości wiejskich. Według stanu na 31 grudnia 2021r, liczba ludności gminy Czarna Białostocka wynosiła 10 695 osób. Liczba ludności gminy stanowi 7,09 % ludności powiatu, 0,92% ludności województwa.

Tabela nr 1. Liczba ludności Gminy Czarna Białostocka z podziałem na płeć wg stanu na dzień 31.12.2021r.

Mieszkańcy Gminy Czarna Białostocka z podziałem na płeć	Liczba mieszkańców	Procentowy udział mieszkańców
Kobiety	5 573	52,11
Mężczyźni	5 122	47,89
Razem	10 695	100

Zródło: M-GOPS Czarna Białostocka

Jak pokazuje tabela nr 1 liczba mieszkańców w Gminie Czarna Białostocka w roku 2021 wyniosła 10 695 z czego 52,11% stanowiły kobiety a 47,89% mężczyźni. Liczba mieszkańców spadła o 1,82% w stosunku do roku 2020.

Tabela nr 2. Liczba mieszkańców Gminy Czarna Białostocka z podziałem na wiek aktywności zawodowej - wg stanu na dzień 31.12.2021r.

Mieszkańcy Gminy Czarna Białostocka - aktywność zawodowa	Liczba mieszkańców	Procentowy udział mieszkańców
Wiek przedprodukcyjny	1 976	18,47
Wiek produkcyjny	6 406	59,90
Wiek poprodukcyjny	2 313	21,63
Razem	10 695	100

Źródło: M-GOPS Czarna Białostocka

Tabela nr 2 przedstawia procentowy udział mieszkańców z podziałem na trzy grupy aktywności zawodowej. Największą grupę zamieszkującą Gminę Czarna Białostocka stanowią osoby w wieku produkcyjnym – 59,90% a najmniej w wieku przedprodukcyjnym – 18,47%. Osoby w wieku emerytalnym stanowią 21,63% ogółu wszystkich mieszkańców.

Tabela nr 3. Stopa bezrobocia wg stanu na dzień 31.12.2021r.

Stopa bezrobocia	Procentowy udział
Województwo podlaskie	7
Powiat białostocki	8,4
Gmina Czarna Białostocka	5,4

Źródło: M-GOPS Czarna Białostocka

Zgodnie z tabelą nr 3 stopa bezrobocia w Gminie Czarna Białostocka wynosi 5,4%

Tabela nr 4. Liczba osób zarejestrowanych w urzędzie pracy - wg stanu na dzień 31.12.2021r.

Mieszkańcy z podziałem na płeć	Liczba mieszkańców	Liczba mieszkańców (procentowy udział)
Kobiety	175	50,57
Mężczyźni	171	49,43
Razem	346	100

Źródło: M-GOPS Czarna Białostocka

Liczbę osób zarejestrowanych w urzędzie pracy przedstawia tabela nr 4, z której wynika, że liczba osób zarejestrowanych w urzędzie pracy z Gminy Czarna Białostocka wynosi 346 w tym 175 kobiet i 171 mężczyzn. Procentowy udział osób bezrobotnych zarejestrowanych w urzędzie pracy w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców wynosi 3,23%.

3. ZADANIA MIEJSKO-GMINNEGO OŚRODKA POMOCY SPOŁECZNEJ

Miejsko – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej jest inicjatorem działań o charakterze pomocowym, aktywizującym oraz integrującym różnorodne środowiska na rzecz wsparcia rodzin zagrożonych wykluczeniem. Polityka prorodzinna odnosi się bezpośrednio do rodzin

i dotyczy wyrównywania pomiędzy nimi nieuzasadnionych i niezawinionych różnic socjalnych, tworzenia im równych szans oraz asekurowania ryzyk życiowych. Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Czarnej Białostockiej w swojej działalności wiele uwagi poświęca rodzinie i jej problemom. Jest on instytucją polityki społecznej państwa mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej stanowi najważniejszy i podstawowy element systemu pomocowego w Gminie Czarna Białostocka. Profilaktyka, diagnoza i wszechstronna pomoc rodzinie w kryzysie to zadania priorytetowe. W sytuacji czasowego umieszczenia dziecka poza rodziną konieczne jest niezwłoczne stworzenie warunków do jak najszybszego umożliwienia powrotu dziecka do rodziców. Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej do zadań własnych Gminy należy:

- 1) opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny;
- 2) tworzenie możliwości podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny;
- 3) tworzenie oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem, w tym placówek wsparcia dziennego;
- 4) praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych poprzez:

- a) zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia i pomocy asystenta rodziny oraz dostępu do specjalistycznego poradnictwa;
 - b) organizowanie szkoleń i tworzenie warunków do działania rodzin wspierających;
 - c) prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci.
- 5) finansowanie:
- a) podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny;
 - b) kosztów związanych z udzielaniem pomocy, ponoszonych przez rodziny wspierające w zakresie prowadzenia gospodarstwa domowego;
- 6) współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym;
- 7) sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego;
- 8) prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, zamieszkałego na terenie gminy.

Oprócz niniejszych zadań gmina realizuje zadania zlecone z zakresu administracji rządowej wynikające z rządowych programów z zakresu wspierania rodziny, zgodnie z wytycznymi przekazywanymi przez wojewodę. Aby sprostać tym zadaniom niezbędna jest ścisła współpraca pomiędzy instytucjami i podmiotami, a także wypracowanie sprawnego i efektywnego systemu działań wpływających na poprawę sytuacji dziecka i rodziny.

Tabela nr 5. Liczba rodzin/osób korzystających z pomocy społecznej w latach 2019-2021

Liczba osób korzystających z pomocy	Liczba rodzin ogółem	Liczba osób w rodzinie
Rok 2019	315	626
Rok 2020	271	536
Rok 2021	261	505

Źródło: M-GOPS Czarna Białostocka

Jak wynika z powyższej tabeli liczba rodzin korzystających z pomocy Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej na przełomie analizowanych lat zmniejszyła się o 54 rodziny.

Tabela nr 6. Liczba osób korzystających z pomocy świadczonej przez M-GOPS w Czarnej Białostockiej w okresie od 1 stycznia 2019r. do 31 grudnia 2022r

Rodzaj udzielonej pomocy		Liczba osób korzystających z pomocy		
		Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
Świadczenia pieniężne	zasiłek stały	71	58	57
	zasiłek okresowy	126	125	155
	zasiłek jednorazowy celowy	215	257	234
	zasiłek celowy na zakup posiłku lub żywności z wieloletniego programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”	158	273	232
	stypendia szkolne	56	46	32
	świadczenia wychowawcze 500+	1780	1799	1892
	zasiłek rodzinny wraz z dodatkami	888	728	617
	jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka	72	53	61
	zasiłek pielęgnacyjny	219	218	208
	świadczenie pielęgnacyjne	43	59	93
	świadczenie z funduszu alimentacyjnego	77	72	70
	specjalny zasiłek opiekuńczy	27	21	10
	zasiłek dla opiekuna	12	12	11
	dodatki mieszkaniowe (ilość wypłaconych świadczeń)	1452	1319	1307
	ryczałty energetyczne	67	58	56
Świadczenia niepieniężne	pomoc rzeczowa	0	0	0
	sprawienie pogrzebu	3	1	2
	schronienie	5	3	4
	posiłek	125	90	69
	niezbędne ubranie	0	0	0
	praca socjalna – poradnictwo	617	684	618
Pomoc w formie usług opiekuńczych	usługi opiekuńcze	71	55	46
Odpłatność gminy za pobyt w domu pomocy społecznej	liczba osób, którym przyznano decyzję	14	17	16

Tabela nr 6 pokazuje liczbę osób korzystających z pomocy świadczonej przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Czarnej Białostockiej w okresie od 2019r. do 2022r. z podziałem na różne formy pomocy.

4. CHARAKTERYSTYKA RODZIN OBJĘTYCH WSPARCIEM

Analiza danych wskazuje na zmniejszanie się liczby rodzin z dziećmi korzystających z pomocy. Tymczasem nieznacznie wzrasta liczba rodzin doświadczających problemów opiekuńczo-wychowawczych. Z doświadczeń pracowników socjalnych i asystentów rodziny wynika, że m.in. transmisja środków finansowych przysługujących w ramach ustawy o pomocy państwa w wychowaniu dzieci, spadek bezrobocia, migracja rodzin przyczynia się do ich anonimizacji. Powyższe skutkuje tym, że służby odpowiedzialne za wspieranie rodziny, często dowiadują się o jej trudnościach w sytuacji kryzysu, nie mając możliwości podjąć odpowiednio wcześniej działań profilaktycznych na rzecz zniwelowania skutków narastających problemów.

Tabela nr 7. Liczba osób korzystające z pomocy w latach 2019-2021 ze względu na przyczyny ubiegania się o pomoc

Występująca w rodzinie losowość (powód przyznania pomocy)	Liczba osób korzystających z pomocy		
	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
Ubóstwo	184	170	170
Sieroctwo	5	0	0
Bezdomność	15	14	17
Potrzeba ochrony macierzyństwa i wielodzietności	29	29	28
Bezrobocie	99	94	96
Niepełnosprawność	157	136	137
Długotrwała choroba	145	121	99
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz prowadzeniu gospodarstwa domowego	35	30	27
W tym rodziny:			
- niepełne	24	24	19
- wielodzietne	8	5	6
Przemoc w rodzinie	7	5	8
Alkoholizm	55	41	47

Narkomania	4	3	1
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	6	10	5
Zdarzenia losowe	1	0	1
Sytuacja kryzysowa	0	0	0

Źródło: M-GOPS Czarna Białostocka

Tabela nr 7 pokazuje liczbę osób korzystających z pomocy tutejszego Ośrodka ze względu na przyczyny ubiegania się o pomoc. Rodziny objęte pomocą Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Czarnej Białostockiej najczęściej borykały się z ubóstwem, niepełnosprawnością, długotrwałą chorobą i bezrobociem. Dość często z alkoholizmem jak również z bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego, potrzebą ochrony macierzyństwa. Można dostrzec tendencję spadkową jeśli chodzi o udzielane wsparcie z wyżej wymienionych powodów, jednak wskazane wyżej dane dotyczą osób, które korzystały z pomocy finansowej, a więc nie są pełnym odzwierciedleniem tychże problemów i nie korelują z wyłączną pracą socjalną. Może to mieć związek z polityką państwa, która przez udzielanie obligatoryjnych wysokich świadczeń finansowych na rzecz rodziny zniekształca pełny obraz tych problemów.

5. ZADANIA INSTYTUCJI WPARCIA RODZINY NA POZIOMIE GMINY

Jednym z najistotniejszych czynników warunkujących właściwe funkcjonowanie dziecka w środowisku społecznym jest zdolność rodziców do prawidłowego reagowania w sytuacjach wychowawczych, uwzględniająca potrzeby dziecka, określoną wiedzę, system wartości i norm. Niezbędna jest świadomość celów wychowania i umiejętność działania wychowawczego. Systemy rodzinne, w których rodzice mają trudności w prawidłowym wypełnianiu ról społecznych są częściej narażone na występowanie niedostatku, ubóstwa oraz wykluczenia społecznego. Udzielanie wsparcia rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych stanowi zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej zadanie obowiązkowe gminy. Według art. 4 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej „stosując ustawę, należy mieć na względzie podmiotowość dziecka oraz prawo dziecka do:

- 1) wychowania w rodzinie, a w razie konieczności wychowanie dziecka poza rodziną – do opieki i wychowania w rodzinnych formach pieczy zastępczej, jeśli jest to zgodne z dobrem dziecka;
- 2) powrotu do rodziny;

- 3) utrzymywania osobistych kontaktów z rodzicami, z wyjątkiem przypadków, w których sąd zakazał takich kontaktów;
- 4) stabilnego środowiska wychowawczego;
- 5) kształcenia, rozwoju uzdolnień, zainteresowań i przekonań oraz zabawy i wypoczynku;
- 6) pomocy w przygotowaniu do samodzielnego życia;
- 7) ochroną przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie dziecka;
- 8) informacji i wyrażania opinii w sprawach, które go dotyczą, odpowiednio do jego wieku i stopnia dojrzałości;
- 9) ochrony przed poniżającym traktowaniem i karaniem;
- 10) poszanowania tożsamości religijnej i kulturowej;
- 11) dostępu do informacji dotyczących jego pochodzenia;

Rodzina może otrzymać wsparcie przez działanie instytucji i podmiotów działających na rzecz dziecka i rodziny, placówek wsparcia dziennego oraz rodzin wspierających.

Do zadań instytucji wsparcia rodziny na poziomie gminy jest:

- 1) asystent rodziny;
- 2) rodzina wspierająca;
- 3) placówki wsparcia dziennego;
- 4) poradnictwo specjalistyczne;
- 5) praca socjalna.

Tabela nr 8. Rodzaje udzielanego wsparcia przez M-GOPS w gminie Czarna Białostocka w latach 2019-2021

Rodzaj wsparcia	Ilość jednostek wspierających rodzinę		
	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
Asystent rodziny	1	1	1
Rodzina wspierające	0	0	0
Placówki wsparcia dziennego	2	2	1

Źródło: M-GOPS Czarna Białostocka

Jak wynika z powyższej tabeli w Gminie Czarna Białostocka jest zatrudniony jeden asystent rodziny oraz funkcjonuje jedna placówka wsparcia dziennego – świetlica socjoterapeutyczna „Dziecięce Polis”. Brak jest rodzin wspierających.

5.1. ASYSTENT RODZINY

Asystent rodziny realizuje działania na rzecz wspierania rodziny w ramach zadaniowego czasu pracy, w miejscu zamieszkania rodziny lub w innym miejscu wskazanym przez rodzinę. Po dokonaniu diagnozy sytuacji w rodzinie, określenia zasobów, ograniczeń, oczekiwań oraz potrzeb rodziny, asystenci rodziny opracowują, przy współudziale rodziny oraz w konsultacji z pracownikiem socjalnym, plan pracy z rodziną. Ponadto asystent rodziny, wspólnie z członkami rodziny, w okresach półrocznych przygotowuje ocenę realizacji planu pracy. Do zadań asystenta rodziny należy udzielanie pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej, udzielanie pomocy w rozwiązywaniu problemów socjalnych, psychologicznych, wychowawczych, prawnych, społecznych, udzielanie wsparcia dzieciom czy podejmowanie działań interwencyjnych w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodzin. Okres wsparcia udzielanego przez asystenta rodziny może być różny, w zależności od potrzeb danej rodziny.

W latach 2019–2021 w Miejsko – Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Czarnej Białostockiej był zatrudniony 1 asystent rodziny. Rolą asystenta rodziny nie jest powielanie pracy pracownika socjalnego, którego zadanie polega między innymi na systematycznej diagnozie środowisk zagrożonych wykluczeniem i udzielanie im odpowiedniego wsparcia. Asystent rodziny pracuje w rodzinach których sytuacja dziecka małoletniego wymaga wsparcia zewnętrznego. Głównym celem jego prac jest osiągnięcie przez rodzinę podstawowego poziomu stabilności życiowej, która umożliwi wychowanie dzieci.

Tabela nr 9. Wykaz rodzin współpracujących z asystentem rodziny w latach 2019-2021

Rodziny współpracujące z asystentem rodziny	Rok 2019		Rok 2020		Rok 2021	
	Pierwsze półrocze	Drugie półrocze	Pierwsze półrocze	Drugie półrocze	Pierwsze półrocze	Drugie półrocze
Liczba rodzin, które korzystały z usług asystenta rodziny	11	12	11	12	11	17
Liczba rodzin, które nadal korzystają z usług asystenta rodziny, z tego:	8	7	10	10	10	12
do 3 miesięcy	1	0	1	1	1	4
powyżej 3 do 12 miesięcy	3	2	3	4	2	2
powyżej 1 roku	4	5	6	5	7	6

Źródło: M-GOPS Czarna Białostocka

Jak wynika z powyższych danych liczba rodzin, które potrzebują wsparcia asystenta rodziny rośnie w kolejnych latach. Przeciętny czas pracy asystenta z rodziną w latach 2019-2021 wynosi 17 miesięcy. Współpraca asystenta z rodziną jest długofalowa, a czas jest tu

czynnikiem sprzyjającym i pozwala na wnikliwe rozeznanie środowiska i jego problemów. Rodziny w asystenturze najczęściej są „wieloproblemowe” to oznacza wiele aspektów do rozwiązania, zmian lub nabycia nowych nawyków. Najczęstszą przesłanką do zakończenia współpracy z asystentem rodziny była zmiana miejsca zamieszkania lub zaprzestanie współpracy przez rodzinę.

5.2. RODZINA WSPIERAJĄCA

Rodzina może zostać objęta pomocą rodziny wspierającej, która według ustawy, przy współpracy asystenta rodziny, pomaga rodzinie przeżywającej trudności w:

- 1) opiece i wychowaniu dziecka;
- 2) prowadzeniu gospodarstwa domowego;
- 3) kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych.

Według art. 30 ustawy o wpieraniu rodziny i systemu pieczy zastępczej „pełnienie funkcji rodziny wspierającej może być powierzone osobom z bezpośredniego otoczenia dziecka” (np. sąsiedzi, dziadkowie, krewni, znajomi), które nie były skazane prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo. Zadaniem rodziny wspierającej nie jest wyręczenie, lecz aktywna pomoc w przewyciężaniu trudnych sytuacji w rodzinach tego wymagających. Formy pomocy mogą być bardzo różne, uzależnione od potrzeb oraz współpracy między zainteresowanymi. Dotyczyć one mogą: wskazówek dotyczących sprawowania opieki i wychowania dzieci, kształtowania i wypełniania podstawowych ról społecznych, organizacji czasu rodziny, pomocy w nauce, racjonalnego prowadzenia budżetu domowego oraz prowadzenia gospodarstwa domowego. Rodzina wspierająca nie otrzymuje wynagrodzenia z tytułu pełnienia tej funkcji, ale może otrzymywać zwrot niektórych kosztów związanych z udzielaniem wsparcia. Rodzinę wspierającą ustanawia się po uzyskaniu pozytywnej opinii kierownika ośrodka pomocy społecznej na podstawie przeprowadzonego przez pracownika socjalnego wywiadu środowiskowego. Z rodziną wspierającą zawierana jest umowa, która określa zasady wspierania, a także możliwość zwrotu kosztów związanych z udzielaniem pomocy.

Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej nie współpracuje z żadną rodziną wspierającą na terenie gminy Czarna Białostocka.

5.3. PLACÓWKI WSPARCIA DZIENNEGO

Na terenie Gminy Czarna Białostocka w latach 2019-2020 funkcjonowały dwie placówki wsparcia dziennego prowadzone przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Z uwagi na COVID-19 i zamknięcie szkół zmniejszyło się zainteresowanie dzieci pobytem w świetlicach, dlatego w roku 2021 jedna z placówek została zamknięta. Obecnie na terenie gminy funkcjonuje Świetlica Socjoterapeutyczna „Dziecięce Polis”, która mieści się przy ul. Torowej 9 w Czarnej Białostockiej.

Zajęcia w świetlicy środowiskowej są skierowane do rodzin, które mają trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych i wymagają pomocy w zakresie: organizowania dzieciom czasu wolnego, pokonywania trudności szkolnych, wyrównywania deficytów, wzmacniania poczucia własnej wartości, nabywania umiejętności społecznych oraz nawiązywania prawidłowych relacji interpersonalnych. Celem działalności placówek wsparcia dziennego jest przede wszystkim wspieranie rozwoju dzieci i młodzieży, wyrównywanie deficytów oraz oddziaływanie na środowisko młodego człowieka, w szczególności zagrożone wykluczeniem społecznym, czy demoralizacją. W świetlicy środowiskowej „Dziecięce Polis” są także organizowane zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne.

Poprzez placówki wsparcia dziennego można rozumieć wszelkie instytucje opiekuńczo-wychowawcze zajmujące się także kształceniem i wychowaniem dzieci. Umożliwiają one harmonijny rozwój dzieci, a także stanowią ogromną pomoc rodzicom w opiece nad nimi. W gminie Czarna Białostocka te placówki to przedszkola i świetlice przynależne do szkół podstawowych.

Tabela nr 10. Wykaz ilości dostępnych miejsc w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych w gminie Czarna Białostocka.

Placówka	Ilość dostępnych miejsc
Przedszkole „Kraina Marzeń”	240
Przedszkole „Kraina Montessori”	34
SP w Czarnej Wsi Kościelnej(oddział przedszkolny)	75
SP nr 1 w Czarnej Białostockiej (oddział przedszkolny)	25
SP nr 2 w Czarnej Białostockiej (oddział przedszkolny)	25
SUMA	399

Aż 399 dzieci może mieć zapewnioną opiekę przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w gminie Czarna Białostocka. Najwięcej miejsc dla najmłodszych zapewnia Przedszkole „Kraina Marzeń”. W 2022 roku uruchomiono żłobek, który dysponuje 20 miejscami.

Tabela nr 11. Wykaz świetlic przyszkolnych i środowiskowych w gminie Czarna Białostocka

Placówka	Ilość dostępnych miejsc
Świetlica SP w Czarnej Wsi Kościelnej	75
Świetlica SP nr 1 w Czarnej Białostockiej	75
Świetlica SP nr 2 w Czarnej Białostockiej	63
Świetlica środowiskowa „Dziecięce Polis” w Czarnej Białostockiej	30
SUMA	243

Na terenie gminy dzieci mogą również skorzystać z przyszkolnych świetlic oraz świetlicy środowiskowej, które dysponują 243 miejscami.

5.4. PORADNICTWO SPECJALISTYCZNE

Poradnictwo specjalistyczne jest niezbędne w procesie pomocy osobom i rodzinom, które wymagają profesjonalnego wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód. Poradnictwo prawne, psychologiczne i rodzinne jest w podstawowym pakiecie tychże usług, z powodzeniem świadczone od lat w gminie Czarna Białostocka. Poradnictwo prawne realizowane jest przez udzielanie informacji o obowiązujących przepisach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów itp. Poradnictwo psychologiczne dotyczy diagnozowania, profilaktyki i terapii. Poradnictwo rodzinne obejmuje problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną. Celem realizacji poradnictwa specjalistycznego jest poprawa jakości życia osób zwracających się o pomoc, ich rozwój i optymalizacja prawidłowego funkcjonowania indywidualnego, grupowego, rodzinnego, zawodowego. Istotą porady jest tworzenie warunków do odzyskania lub uzyskania przez człowieka potrzebującego możliwości samodzielnego rozwiązywania problemu, podjęcia właściwych decyzji i ich realizacji, a także

unikania w przyszłości działań, które prowadzą do problematycznej sytuacji życiowej. Mieszkańcy tutejszej gminy mają zapewniony dostęp do specjalistów, m.in. w: Miejsko-Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Czarnej Białostockiej, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Punkcie Konsultacyjnym ds. Uzależnień od Alkoholu, Katolickim Ośrodku Wychowania i Terapii Uzależnień „Metanoia” w Chmielniku, Punktach Nieodpłatnej Pomocy Prawnej, Wsparcia Psychologiczno-Pedagogicznego w Szkołach Podstawowych w Czarnej Białostockiej i Czarnej Wsi Kościelnej.

5.5. PRACA SOCJALNA

Praca socjalna to pomoc świadczona przez Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Czarnej Białostockiej, bez względu na dochód rodziny/osoby. Jej zadaniem jest działanie na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w środowisku społecznym. Zapewnienie petentowi wsparcia w dążeniu do pełnienia odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi jest podstawowym kierunkiem podejmowanych kroków. Praca socjalna spełnia szereg istotnych funkcji:

- 1) ratowniczą - jest mechanizmem ratującym rodziny i jednostki w sytuacjach kryzysowych;
- 2) wspierającą - w edukowaniu do samodzielności w rozwiązywaniu własnych problemów;
- 3) profilaktyczną - w zakresie zapobiegania wykluczeniu społecznemu;
- 4) partycypacyjną - budującą lokalne powiązania, koalicje na rzecz rozwiązywania problemów społecznych, angażującą środowiska do współdziałania.

Działalność pracownika socjalnego polega na mobilizacji osób, rodzin, a w razie potrzeby lokalnych środowisk do podejmowania działań na rzecz jednostki. Praca socjalna prowadzona jest w oparciu o dokonaną przez pracownika socjalnego diagnozę sytuacji i posiadanego potencjału rodziny/osoby. Pracownik realizuje działania określone w planie pomocy, który powstaje przy aktywnej współpracy rodziny/osoby.

Zgodnie z tabelą nr 6 – w roku 2019 udzielono pomocy w postaci pracy socjalnej 617 rodzinom, W roku 2020 z tej formy pomocy skorzystało 684 rodzin a w roku 2021 – 618 rodzin.

6. WSPARCIE RODZINY W SYSTEMIE PIECZY ZASTĘPCZEJ

W sytuacji braku współpracy ze strony rodziców z asystentem rodziny lub pracownikiem socjalnym oraz zaniedbań godzących w dobro dziecka, właściwe instytucje mają obowiązek interweniowania w imię nadrzędnego priorytetu ochrony dobra dziecka. Spoczywa na nich obowiązek informowania sądu rodzinnego o trudnej sytuacji dzieci w rodzinie, a w przypadku występowania jakiejś formy krzywdzenia również obowiązek zawiadomienia prokuratury czy policji.

Kiedy rodzina nie wywiązuje się należycie wobec dziecka z pełnienia zadań opiekuńczych i wychowawczych, a udzielone jej wsparcie nie skutkuje poprawą sytuacji, wówczas dziecko może zostać umieszczone postanowieniem sądu rodzinnego w pieczy zastępczej tj. w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka lub instytucjonalnej pieczy zastępczej. Umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej co do zasady jest możliwe wówczas jeśli wcześniej zastosowane inne środki (przewidziane w art. 109 § 2 pkt 1-4 ustawy z dnia 25 lutego 1964r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy) oraz formy pomocy rodzicom dziecka, o których mowa w przepisach o wpieraniu rodziny i pieczy zastępczej, nie doprowadziły do usunięcia stanu zagrożenia dobra dziecka.

Celem zarządzeń wydanych przez sąd na podstawie art. 109 k. r. o. jest ochrona zagrożonego dobra dziecka. Wydanie zarządzeń jest konieczne w przypadku niewłaściwego wykonywania władzy rodzicielskiej.

Tabela nr 12. Dzieci z terenu Gminy Czarna Białostocka przebywające w pieczy zastępczej w latach 2019-2021

Liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
Ogółem:	6	8	13
W tym:			
Liczba dzieci przebywających w rodzinach zastępczych	4	4	8
Liczba dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych	2	4	5

Pieczka zastępcza jest sprawowana w formie rodzinnej i instytucjonalnej. Formami rodzinnej pieczy zastępczej są: rodzina zastępcza i rodzinny dom dziecka. Pieczka zastępcza zapewnia dziecku:

- 1) czas potrzebny na pracę z rodziną biologiczną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub - gdy jest to niemożliwe – dążenie do przysposobienia dziecka;
- 2) przygotowanie dziecka do:
 - a) godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia;
 - b) pokonywania trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki;

c) nawiązywania i podtrzymywania bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami, w celu łagodzenia skutków doświadczania straty separacji oraz zdobywania umiejętności społecznych.

3) zaspokojenie potrzeb emocjonalnych, bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno-rekreacyjnych dziecka.

W rodzinach zastępczych umieszcza się dzieci, których rodzice zostali pozbawieni władzy rodzicielskiej lub gdy władza ta została im ograniczona. Jest to więc forma pomocy dziecku w przypadku niemożności zapewnienia mu opieki i wychowania przez rodziców biologicznych.

Rodzina zastępcza jest częścią szerszego systemu na rzecz pomocy dziecku i jego rodzinie. System ten tworzy zarówno rodzina zastępcza, rodzinny dom dziecka, placówki instytucjonalnej pieczy zastępczej, organizator rodzinnej pieczy zastępczej, koordynator rodzinnej pieczy zastępczej, jak i rodzina biologiczna oraz asystent rodziny, a także sąd decydujący o losie dziecka, kurator oraz inne instytucje świadczące pomoc na rzecz dziecka

i rodziny w kryzysie (organizacje pozarządowe, powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej).

7. CELE PROGRAMU

Cel główny: Tworzenie warunków sprzyjających wspieraniu rodziny i jej prawidłowego funkcjonowania.

Cele szczegółowe:

I. Zabezpieczenie podstawowych potrzeb bytowych dziecka i rodziny poprzez:

1. Zapewnienie dzieciom i młodzieży z rodzin o niskich dochodach posiłków w przedszkolach, szkołach podstawowych i ponadpodstawowych;
2. Udzielanie wsparcia w formie świadczeń pomocy społecznej;
3. Nadzorowanie stanu zdrowia dzieci z rodzin przejawiających trudności opiekuńczo-wychowawcze oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym;
4. Współfinansowanie pobytu dzieci w pieczy zastępczej;
5. Udzielanie dzieciom i młodzieży stypendiów i zasiłków szkolnych.

II. Doskonalenie systemu opieki nad dzieckiem i rodziną poprzez:

1. Pracę socjalną z rodziną przeżywającą trudności opiekuńczo-wychowawcze;
2. Pomoc i wsparcie asystenta rodziny rodzinom mającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych;
3. Realizacja programów profilaktyczno-edukacyjnych mających na celu ukształtowanie właściwych postaw wychowawczych;
4. Pomoc psychologa w pokonywaniu trudności życia codziennego;
5. Współpracę z placówkami edukacyjnymi;
6. Uświadamianie rodzicom potrzeb edukacyjnych, wychowawczych, zdrowotnych dzieci i młodzieży.

III. Profilaktyka w zapobieganiu sytuacjom kryzysowym w rodzinie poprzez:

1. Działalność Zespołu Interdyscyplinarnego ukierunkowana na przeciwdziałanie występowaniu zjawiska przemocy w rodzinie;
2. Propagowanie odpowiednich form spędzania czasu wolnego;
3. Objęcie pomocą asystenta rodziny;
4. Aktywizację zawodową rodzin dotkniętych problemem bezrobocia;
5. Motywowanie członków rodzin do korzystania z punktu konsultacyjnego oraz podejmowania terapii leczenia uzależnień.

IV. Doskonalenie współpracy pomiędzy instytucjami i podmiotami działającymi na rzecz dziecka i rodziny poprzez:

1. Podnoszenie kwalifikacji kadry działającej na rzecz rodziny.

8. ODBIORCY PROGRAMU:

1. Rodziny przezwyciężające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.
2. Dzieci i młodzież, którym rodzina nie zapewnia należytej opieki.
3. Przedstawiciele instytucji oraz służb pracujących na rzecz dzieci i rodzin.

9. REALIZACJA PROGRAMU

Czas realizacji: Program realizowany będzie na terenie gminy Czarna Białostocka przez 3 lata w okresie 2023-2025.

Działania nastawione są na bezpośrednią pracę z rodziną poprzez:

1. diagnozowanie problemów rodziny i dziecka;
2. podejmowanie działań w środowisku;
3. opracowanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach;
4. rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielania pomocy w środowisku lokalnym;
5. monitorowanie sytuacji rodzin, zwłaszcza niewydolnych w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, uzależnionych, stosujących przemoc.

Źródło finansowania:

1. budżet gminy;
2. budżet państwa;
3. inne źródła.

Realizatorami programu będą:

1. Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Czarnej Białostockiej;
2. Samorząd lokalny;
3. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;
4. Zespół interdyscyplinarny;
5. Placówki oświatowe;
6. Placówki służby zdrowia;
7. Policja;
8. Parafie na terenie gminy;
9. Organizacje pozarządowe.

10. PRZEWIDYWANE EFEKTY REALIZACJI PROGRAMU

Dzięki współpracy instytucji i organizacji zostaną stworzone odpowiednie warunki i możliwości dla wszechstronnej i skutecznej pomocy rodzinie. Zakładane efekty to:

1. wzmocnienie i poprawa funkcjonowania rodzin z dysfunkcjami poprzez realizację celów programu;
2. zwiększenie dostępu do profesjonalnych form pomocy rodzinie (wsparcia asystenta rodziny, specjalistycznej pomocy psychologicznej, socjoterapeutycznej itp.);
3. poprawa funkcjonowania rodzin biologicznych borykających się z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi, zagrożonymi wykluczeniem społecznym;
4. ograniczenie liczby dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej;
5. poszerzenie wiedzy i umiejętności rodziców dotyczących prawidłowego wychowania

dzieci;

6. wzrost kompetencji kadry w obszarze pomocy dzieciom i rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych;
7. zapobieganie wykluczeniu społecznemu rodzin.

11. MONITORING I EWALUACJA PROGRAMU

Koordinatorem Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2023-2025 jest Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Czarnej Białostockiej. Monitoring zadań realizowanych w ramach programu prowadzony będzie w celu dokonania oceny, czy Program osiąga założone cele. Dyrektor Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Czarnej Białostockiej co roku będzie przekładał Radzie Miejskiej w Czarnej Białostockiej roczne sprawozdanie z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny oraz będzie przedstawiał potrzeby związane z realizacją zadań. Sporządzone będą sprawozdania rzeczowo-finansowe z zakresu wspierania rodziny oraz przekazywane Wojewodzie.